

Kwestie prawnoautorskie – wprowadzenie (opracowanie: Monika Jędralska)

Upublicznienie przez muzea materiałów na stronach internetowych i w aplikacjach wiąże się nierozłącznie z kolejnym krokiem, jakim jest ponowne wykorzystywanie zasobów przez ich odbiorców. Z tego też względu niezwykle istotne jest redukcja nie tylko barier technicznych w dostępie do materiałów, ale także barier prawnych. Publikowane materiały nie powinny mieć ograniczeń związanych z prawami autorskimi, patentami, znakami towarowymi lub tajemnicą handlową. W optymalnym wariantcie powinny zapewniać możliwość wykorzystywania ich w dowolnym celu, bez konieczności ubiegania się o jakąkolwiek zgodę na ich używanie. Tym samym poprawne udostępnienie zasobu, pod względem prawnym i informacyjnym, jest szczególnie istotne.

Zasoby udostępniane przez muzea są włączone w ramy Ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (re-use), w związku z czym oznaczenie statusu prawnego materiałów publikowanych w środowisku, poprzez które są udostępniane (najczęściej jest to strona internetowa, aplikacja mobilna itp.), jest niezwykle pomocne – przytoczyć można tu niedawne obserwacje, dotyczące wielu pytań nauczycieli realizujących nauczanie zdalne, którzy nie mieli pewności co do autorstwa i statusu prawnego materiałów rozpowszechnianych przez instytucje kultury w pandemii. Interfejs prezentujący materiały powinien zatem zawierać pola wyjaśniające ich status prawnoautorski.

Przydatne linki dot. otwartych danych:

<https://dane.gov.pl/media/ckeditor/2018/11/22/otwieranie-danych-podrecznik-dobrych-praktyk.pdf>

https://www.polskacyfrowa.gov.pl/media/27973/WarsztatyPOPC_Otwarty_dostewsektorzepublicznym_24102016.pdf

Przydatne linki dot. ustawy „re-use”:

https://nimos.pl/files/publications/56/Ponowne_wykorzystywanie_ISP_w_dzialalnosci_muzeow_2019.pdf

Weryfikacja statusu prawnoautorskiego

Przed upublicznieniem zasobów muzeum powinno dokonać weryfikacji posiadanych/dostępnych regulacji dotyczących danego materiału:

1. Ustalenie, czy materiały są utworami w rozumieniu prawa autorskiego:
 - a. Tak – przejście do kroku nr 2;
 - b. Nie – udostępnienie online jest dozwolone.

2. Ustalenie, czy materiały nadal są chronione autorskimi prawami majątkowymi:
 - a. Tak – przejście do kroku nr 3;
 - b. Nie (materiały przeszły do domeny publicznej) – udostępnienie online jest dozwolone.
3. Ustalenie, kto jest uprawniony z tytułu majątkowych praw autorskich, czyli kto dysponuje prawami do utworu oraz czy prawa autorskie majątkowe zostały przeniesione na instytucję i w jakim zakresie (na jakich polach eksploatacji):
 - a. Muzeum pozyskało majątkowe prawa autorskie w w zakresie udostępniania, a pośród pól eksploatacji zostało wskazane udostępnianie przez Internet – udostępnienie online jest dozwolone;
 - b. Muzeum nie uregulowało praw autorskich w zakresie udostępniania – udostępnienie online nie jest możliwe. Należy uregulować status prawny materiałów.

Status prawny materiałów mógł zostać dotychczas uregulowany w następujący sposób:

- 1) Przeniesione zostały majątkowe prawa autorskie do posiadanych materiałów – podstawą jest umowa zawierająca zapisy o przeniesieniu majątkowych praw autorskich ze wskazaniem pól eksploatacji w formie pisemnej.
- 2) Zawarte zostały umowy licencyjne zezwalające na korzystanie z utworów.
- 3) Materiały już wcześniej zostały udostępnione na licencji umożliwiającej dalsze rozpowszechnianie.

UWAGA: należy mieć na uwadze szczególne regulacje dotyczące utworów pracowniczych!

Przydatne linki dot. weryfikacji statusu prawnoautorskiego:

[https://nimos.pl/files/publications/47/Prawne aspekty digitalizacji i udostępniania NIMOS 2014.pdf](https://nimos.pl/files/publications/47/Prawne_aspekty_digitalizacji_i_udostepniania_NIMOS_2014.pdf)

[http://fbc.pionier.net.pl/pro/wp-content/uploads/2019/05/FBC Plakat Prawa Autorskie PL-1.pdf](http://fbc.pionier.net.pl/pro/wp-content/uploads/2019/05/FBC_Plakat_Prawa_Autorskie_PL-1.pdf)

Sposoby oznaczania statusu prawnego

Dla wariantów omawianych powyżej zalecane są następujące rozwiązania:

- 1) Materiał nie stanowi utworu: ma tu miejsce brak ochrony prawnoautorskiej, nie należy tym samym takim materiałom przypisywać nowych praw, licencjonować itp.

- 2) Domena publiczna: należy oznaczyć słownie i graficznie, że utwór należy do domeny publicznej; takim materiałom również nie należy przypisywać nowych praw, licencjonować itp.
- 3) Autorskie prawa majątkowe należą do muzeum: należy oznaczyć słownie, do kogo należą prawa; zalecane jest zastosowanie odpowiedniej licencji wyjaśniającej zasady korzystania z utworu (np. Creative Commons) oraz oznaczenie graficzne typowe dla danej licencji lub jedno z oznaczeń z modelu Rights Statements.
- 4) Muzeum udzielona została licencja na korzystanie z utworu, umożliwiającą udostępnianie lub muzeum publikuje utwór już rozpowszechniony na licencji umożliwiającej dalsze rozpowszechnianie: należy oznaczyć słownie, do kogo należą prawa; zalecane jest zastosowanie odpowiedniej sublicencji wyjaśniającej zasady korzystania z utworu (np. Creative Commons) oraz oznaczenie graficzne typowe dla danej licencji lub jedno z oznaczeń z modelu Rights Statements.

Przydatne linki dot. oznaczania statusu prawnego:

<https://creativecommons.pl/wyberz-licencje/>

<https://rightsstatements.org/page/1.0/?language=pl>

Materiały będące wytworem digitalizacji

Powyższe zalecenia dotyczące oznaczania statusu prawnego rozpowszechnianych materiałów powinny, mimo ustawowego wyłączenia (art. 3, pkt. 7 Ustawy o dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych), dotyczyć również udostępniania zasobów powstałych w wyniku procesu digitalizacji zbiorów realizowanego przez muzea.

UWAGA: należy mieć na uwadze, iż wytwarzanie odwzorowań cyfrowych nie powoduje powstania nowych utworów, a tym samym ochrony prawnoautorskiej. Podawanie zapisu, że dokumentacja cyfrowa jest chroniona prawem autorskim stoi w sprzeczności z doktryną. Informacje o statusie prawnoautorskim dotyczyć więc mają utworu poddanego digitalizacji, nie jego odwzorowania.

Mimo ustawowego wyłączenia treści prezentujących dzieła sztuki i zabytki, materiały archiwalne, muzealia i materiały biblioteczne, również i do takich zasobów warto stosować zasady, opisane w dalszej części w rozdziale **Czym jest dostępność cyfrowa**, dotyczące publikowania dostępnych dokumentów. Szczególnie istotne jest tu stosowanie do materiałów graficznych i multimediiów takich uzupełnień, jak audiodeskrypcja/teksty alternatywne/transkrypcja/napisy oraz

przygotowywanie skanów obiektów piśmienniczych z wykorzystaniem technologii OCR.

Przydatne linki dotyczące otwartości instytucji kultury:

<http://fbc.pionier.net.pl/pro/informacje-ogolne/zasady-otwartych-instytucji-kultury-openglam-principles-v-1-0/>